

LIBRISWe know
books

Redactare: Roxana Tocilescu
Tehnoredactare: Mihail Vlad
Pregătire de tipar: Marius Badea

Editura Paralela 45

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FATLAND, ERIKA

Granița: o călătorie în jurul Rusiei prin Coreea de Nord, China, Mongolia, Kazahstan, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Belarus, Lituania, Polonia, Letonia, Estonia, Finlanda, Norvegia și Pasajul de Nord-Est /

Erika Fatland. – Pitești: Paralela 45, 2021

Conține bibliografie

ISBN 978-973-47-3389-7

94

821.111

GRENSEN

En reise rundt Russland gjennom Nord-Korea, Kina, Mongolia, Kasakhstan, Aserbajdsjan, Georgia, Ukraina, Hviterussland, Litauen, Polen, Latvia, Estland, Finland og Norge, samt Nordøstpassasjen
Erika Fatland

Copyright © Erika Fatland, 2017

Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS, Copenhagen.
Romanian edition published by arrangement with Agenția Literară Livia Stoia.

Traducerea a fost realizată după versiunea în limba engleză aparținând lui Kari Dickson, care a tradus de pe originalul în limba norvegiană.

Copyright © Editura Paralela 45, 2021

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.
www.edituraparelela45.ro

O călătorie în jurul Rusiei prin Coreea de Nord, China, Mongolia, Kazahstan, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Belarus, Lituania, Polonia, Letonia, Estonia, Finlanda, Norvegia și Pasajul de Nord-Est

GRANIȚA

Erika Fatland

Traducere din limba engleză de
Irina-Marina Borțoi

Editura Paralela 45

De aceeași autoare:

*Sovietstan. O călătorie prin Turkmenistan, Kazahstan,
Tadjikistan, Kîrgîzstan și Uzbekistan (2020)*

CUPRINS

OCEANUL

<i>Harta coastei Rusiei</i>	12-13
<i>Vara arctică</i>	15

ASIA

<i>Harta graniței Rusiei cu Asia</i>	52-53
<i>Harta Coreei de Nord și de Sud</i>	54
<i>Arta de a face o plecăciune fără să te înclini</i>	55
<i>Mari conducători</i>	72
<i>Un subiect sensibil</i>	81
<i>Capitalism Light</i>	93
<i>Podul ruginit al prieteniei</i>	102
<i>Dealul 203</i>	106
<i>Moscova Orientului</i>	117
<i>Restaurant Putin</i>	127
<i>Disney la graniță</i>	134
<i>Un zeu în viață, un baron nebun și un erou roșu</i>	137
<i>Conducătorii lumii</i>	146
<i>În ruinele a o mie de comori</i>	157
<i>Pustnicii din taiga</i>	163

Minerii ninja	175
Niciun străin la orizont	183
Înapoi în URSS	198
Pe tărâmul urșilor	205
Orașul viitorului	216
Bowling în Baikonur	226

CAUCAZ

<i>Harta graniței Rusiei cu Caucazul</i>	238-239
Spre Țara Minunilor	241
Domnul președinte și doamna vicepreședinte	253
Grădina muntelui negru	261
Cântece la graniță	272
Omul fără țară	284
Paradisul lui Stalin	295

EUROPA

<i>Harta graniței Rusiei cu Europa</i>	310-311
Marea cea potrivnică	313
Ceai suedez de calitate	323
Negul de pe nasul Rusiei	329
Cea mai tânără republică separatistă din lume	344
Tren expres către Kiev	357
Tur în grup la Cernobil	371
Regiunea de frontieră	380
Poporul care a dispărut	389
O călătorie spre casa de vacanță care a schimbat lumea	404
Linii în nisip	415

Rasa stăpână	428
Neliniște	437
O lecție despre eliberare	443
Războiul monumentului	450
Avanpostul	459
Feldmareșalul	466
O lecție despre valoarea întreținerii lucrurilor	484
Laponia	494
Granița	503
<i>Harta comitatului Finnmark</i>	502
<i>Mulțumiri</i>	532
<i>Istoria Rusiei în câteva cuvinte</i>	536
<i>Note</i>	543
<i>Bibliografie</i>	546

VARA ARCTICĂ

Capul Dejnev este cel mai estic punct al continentului eurasiatic. Se află la 8 500 de kilometri de Moscova, la peste 6 500 de kilometri de New York și la mai puțin de 90 de kilometri de Capul Prince of Wales din Alaska, de cealaltă parte a Strâmtorii Bering.

Am urcat dealul pietros până la micul far. Arăta atât de incredibil de singuratic stând acolo, înconjurat de pante abrupte și verzi și stânci prăpăstioase. M-am întors și am privit oceanul cenușiu. Aici, chiar aici, se sfârșesc Asia și marea Rusie. Pe partea din față a farului, spre strâmtoare, se găsește o placă de bronz care îl comemorează pe Semion Dejnev. Exploratorul și receptorul fiscal cazăc a traversat Strâmtoarea Bering în anul 1648, o ispravă repetată optzeci de ani mai târziu de ofițerul naval danez Vitus Bering. Între timp, toată lumea uitase de Dejnev, iar relatarea călătoriei sale strângea praf într-o arhivă din Iakuțk, la peste 5 000 de kilometri est de Moscova. Imperiul Rus era atât de vast, încât nici măcar țarul nu știa cu siguranță unde se sfârșește și nimeni nu avea o evidență a descoperirilor foștilor exploratori.

Imediat sub far stăteau înghesuite câteva cabane din lemn, cenușii, strâmbe și bătute de vreme: vechiul punct de frontieră sovietic. Americanii aveau o instalație asemănătoare de cealaltă parte a strâmtorii, și așa, an de an, stăteau de o parte și de alta a unei cortine de fier invizibile, urmărindu-și fiecare mișcare cu binoculi și radare cât niște blocuri-turn.

Nu departe de far sunt ruinele unui sat yupik. Poporul yupik este un popor indigen, strâns înrudit cu inuiții din Alaska și din Groenlanda, iar în Rusia n-au mai rămas decât circa o mie șapte sute de suflete. Pantele sunt presărate cu o mulțime de fundații

rotunde, prăbușite în mare parte. Colți lungi și ascuțiți de morsa, pe care își atârnavă la uscat bărcile tradiționale din piele de morsa, erau înfipite în pământ printre case. Dacă n-ai fi văzut câte o tiganie și niște canistre părăsite din plastic, ar fi fost ușor să presupui că ruinele sunt vechi de sute de ani. Însă locuitorii satului, care se numea Naukan, au fost de fapt forțați să plece relativ recent, în 1958. Motivul oficial a fost că este prea dificil să aduci provizii în satul izolat și expus. Dar amplasarea sa pe marginea Strâmătorii Bering, la nici 90 de kilometri de coasta de vest a Alaskăi, probabil a jucat un rol.

Locuitorii Insulei Marele Diomede, care se află în mijlocul Strâmătorii Bering și este cel mai estic teritoriu al Rusiei, fuseseră deja evacuați în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, înainte de căderea Cortinei de Fier între cele două țări. Inuiților care locuiau pe insulă nu li s-a mai permis să se întoarcă niciodată. Fâșia de apă dintre Marele Diomede și Micul Diomede, care face parte din Alaska, are o lățime de numai cinci kilometri, însă prin mijlocul ei trece linia internațională de schimbare a datei. Iarna, când apa este înghețată, este teoretic posibil, deși cu siguranță strict interzis, să mergi pe jos din Statele Unite până în Rusia și să treci de la ieri la mâine. O graniță invizibilă, dar foarte reală se găsește între cele două insule, care sunt atât de apropiate în lumea naturală și care aparțin totuși unor lumi complet diferite, create de om, împărțite de aceeași linie subțire de pe orice hartă care separă estul de vest, un sistem de altul, o dată de alta.

Frontiera Rusiei nu este doar foarte lungă; având 60 932 de kilometri, este cea mai lungă din lume. Spre comparație, circumferința Pământului măsoară 40 075 de kilometri. Aproape două treimi din frontiera Rusiei urmează linia coastei, de la Vladivostok în est la Murmansk în vest, o suprafață colosală locuită de foarte puțini oameni și care este acoperită cu gheață și zăpadă cea mai mare parte a anului. Această porțiune a coastei a fost una dintre ultimele regiuni de pe pământ care a fost explorată și cartografiată. Severnaia Zemlea a fost ultimul arhipelag din lume descoperit, în 1913, și a fost cartografiat abia douăzeci de ani mai târziu.

Mai bine de trei sferturi din întinderea enormă a Rusiei se găsește în est, în Asia. Cea mai mare parte a acestui vast teritoriu

nu a fost cucerită de armata țarului, ci de vânători de blănuri, însetați de profit. La jumătatea secolului al șaisprezecelea, un negustor bogat pe nume Stroganov a primit binecuvântarea țarului să colonizeze regiunile aflate la est de Munții Ural, pentru comerțul cu blănuri. Stroganov a fost nu doar scutit de plata impozitelor, ci a primit și permisiunea de a-și organiza o armată proprie care să cucerească teritoriul. Cererea de blănuri din Europa și Asia era insațiabilă, iar datorită colonizării Siberiei de către familia lui Stroganov, Rusia a fost mult timp cel mai mare exportator de blănuri din lume. Vânătoarea de blănuri i-a condus pe Stroganovi mai departe, spre est, cu fiecare zi ce trecea. Aceste colonii de negustori de blănuri au devenit în cele din urmă mai oficiale și asemănătoare cu niște mici state, cu forturi și fortărețe. Cazacii, un grup de vânători, războinici și aventurieri liberi, au primit sarcina de a strânge *yasak*, cotizațiile pentru țar de la noii săi supuși, care erau deseori nomazi. Cotizația sau impozitul era de cele mai multe ori sub formă de blănuri, care erau desigur forța motrice din spatele expansiunii.

Semion Dejnev a fost unul dintre cazacii care strângeau cotizațiile nomazilor din est. S-a născut în anul 1605 într-un sat de lângă Marea Albă, nu departe de Arhanghelsk, și a început să lucreze ca perceptor fiscal pentru țar în Siberia când era tânăr. Era o slujbă solicitantă și periculoasă. Mulți dintre nomazi nu știau că sunt considerați supuși ai țarului Rusiei, așa că nu își dădeau seama că trebuie să cotizeze cu ceva. Nu era întotdeauna ușor să-i faci să înțeleagă că sunt obligați să-i furnizeze blănuri unui străin – un om care locuia foarte, foarte departe.

Relatările cu privire la viața lui Dejnev sunt imprecise și contradictorii. Se pare că era un diplomat foarte priceput și a reușit de mai multe ori să negocieze pacea între triburi care se războiau. Datorită acestor abilități, a fost trimis din ce în ce mai spre est, pentru a găsi noi popoare care să-i poată plăti tribut țarului. Împreună cu un grup mic de negustori, vânători și cazaci, a pornit spre nord-est. Când au ajuns la râul Kolîma, în nord-estul Siberiei, au auzit de la poporul indigen de un alt râu, râul Anadîr, unde se găseau morse și animale cu blană din abundență, așa că au hotărât să-l găsească. Prima lor încercare de a călători mai spre est a eșuat din cauza gheții, dar anul următor, în vara lui 1648, au încercat

din nou. Un grup de circa nouăzeci de persoane a pornit spre necunoscut în șapte *koch*, un fel de navă rusească cu pânze, creată pentru condiții grele pe mare, cu multă gheață. Două dintre nave s-au pierdut imediat într-o furtună și nu au mai fost găsite niciodată. Încă două au dispărut pe parcurs și nimeni nu a reușit să descopere ce s-a întâmplat cu ele. Dar pe 20 septembrie, echipajul de pe vasele rămase a zărit o formațiune de stânci pe care a descris-o ulterior ca pe o „protuberanță stâncoasă uriașă” – capul care este numit acum după Dejnev. Aici s-au oprit și i-au vizitat pe inuiții care locuiau acolo. Au mers și pe țărmul Insulei Marele Diomed. Probabil fără să știe, Dejnev dovedise că America de Nord și Asia sunt două continente separate.

Expediția s-a confruntat cu o furtună puternică la sud de strâmtoarea care se numește astăzi Strâmtoarea Bering, dar care ar fi trebuit desigur botezată Strâmtoarea Dejnev, iar cele trei vase rămase au fost separate. Nava lui Dejnev, cu un echipaj de circa douăzeci de persoane la bord, a naufragiat la sud de gura râului Anadîr, care era destinația lor. Nu se știe ce s-a întâmplat cu celelalte două nave: poate s-au scufundat cu toți mateloții la bord sau poate că supraviețuitorii au fost uciși de poporul ciukci, ostil și înfricoșător. O teorie discutabilă, dar care a rezistat scurgerii timpului este că supraviețuitorii au ajuns pe țărm în Alaska, unde au stabilit o colonie mică.

După zece săptămâni extenuante de cutreierat prin sălbăticie, Dejnev și oamenii săi epuizați au ajuns la gura râului, unde s-au pregătit de iarnă. Numai treisprezece dintre ei mai erau în viață la sosirea primăverii. Mai târziu în același an, Dejnev a stabilit postul de comerț din Anadîrsk, la circa 600 de kilometri în amonte. Lui Dejnev probabil că i-a plăcut acolo, de vreme ce a rămas timp de doisprezece ani. La douăzeci de ani după ce a plecat din Iakuțk ca să călătorească spre sud în căutarea unor noi triburi care să poată plăti tribut țarului, s-a întors cu o cantitate enormă de fildeș de morskă.

Însă în timp, amintirea expediției lui Dejnev s-a pierdut, fiind redescoperită bucată cu bucată în arhivele din Iakuțk de către istoricul german Gerhard Friedrick Müller aproape nouăzeci de ani mai târziu. Abia în 1898, la două sute cincizeci de ani de la

expediția lui Dejnev, Societatea Geografică Rusă a hotărât că numele celui mai estic punct al continentului eurasiatic trebuie schimbat din Capul de Est în Capul Dejnev. Strict vorbind, ar fi trebuit să fie numit după poporul yupik, care locuia deja acolo când au apărut Dejnev și oamenii săi, dar așa e mersul lucrurilor pe lumea asta: atlasul este plin de numele unor bărbați europeni curajoși care au pornit la drum cu niște nave mici și nesigure ca să descopere ceea ce se descoperise deja cu mult timp în urmă.

Ultima parte a lungii mele călătorii în jurul Rusiei începuse în Anadîr cu câteva zile mai devreme, în iulie 2017. Nu în Anadîrskul lui Dejnev, ci în orașul stabilit la gura râului în 1889, la 600 de kilometri de așezarea simplă unde Dejnev și oamenii săi petrecuseră mai bine de un deceniu omorând mii și mii de morse și unde își construiseră un turn de fildeș.

Cheiul era murdar și golaș. Un grup de pescari se plimbau prin apa puțin adâncă, mai departe de-a lungul țărmului, iar în depărtare vedeam pâlcuri de blocuri colorate. Apa era plină de foci curioase, iar din când în când suprafața ei era spartă de spinarea lucioasă și arcuită a unei beluga.

În următoarele patru săptămâni, aveam să navighez prin Pasajul de Nord-Est de la est la vest, într-un vechi vas sovietic de cercetare numit *Akademik Șokalskii*, botezat după oceanograful rus Iuli Șokalskii, împreună cu încă patruzeci și șapte de pasageri. Călătoria avea să acopere 5 650 de mile nautice de-a lungul coastei de nord a Rusiei, până la Murmansk.

Excursia fusese rezervată complet de mai bine de un an și avusesem noroc să prind unul dintre ultimele locuri. Petrecusem considerabil de mult timp întrebându-mă cine vor fi ceilalți pasageri. Cine era dispus să cheltuie douăzeci de mii de dolari ca să petreacă patru săptămâni pe un vas relativ mic unde trebuia să împarți cabinele, cu dușurile și toaletele pe coridor, și unde singura distracție era ieșirea pe țărmul unor insule îndepărtate și bătute de vânt?

Un grup de bărbați și femei zbârțiți și cocoșați s-au adunat pe pasarelă, îmbrăcați cu jachete de ploaie viu colorate din Gore-Tex, echipați cu binocluri scumpe și aparate foto și mai scumpe. Nu m-am mirat să aflu că majoritatea pasagerilor erau pensionari, însă

m-a surprins vârsta medie. Mulți dintre ei erau atât de bătrâni, încât scheletele lor antice se cutremurau și aveau nevoie de ajutor ca să coboare scările abrupte până la bord. Unii erau acolo cu soțul sau soția, dar mulți dintre ei erau deja văduvi și călătoreau singuri.

În timpul cinei, conversația s-a învârtit doar în jurul călătoritului. Era locul ideal pentru oricine își dorea sfaturi de călătorie. Nu exista insulă sau teritoriu autonom obscur pe care să nu o fi vizitat cel puțin unul dintre pensionari. Somaliland? Sigur, am fost acolo de câteva ori. Bhutan? Un loc interesant, mai ales partea de est, mai puțin vizitată. Yemen? O cultură fascinantă, păcat de război. Curând a devenit limpede că eu eram singura care nu mai fusese în expediție în Antarctica. Cei mai mulți fuseseră acolo de câteva ori; unii chiar fuseseră în aceleași excursii și se cunoșteau deja.

Globetrotter-ii în vârstă au continuat să sporovăiască la micul dejun a doua zi. La prânz, discuțiile inițiale de complezență au făcut loc unor întrebări personale și detaliate despre traversarea frontierelor, reglementări privind vizele și trasee de călătorie alternative. Apoi a venit momentul primei activități din călătorie: o excursie până la stâncile cu păsări într-un Zodiac, o barcă gonflabilă rigidă.

— Ce captivant! i-am spus eu entuziastă lui Elie, olandeza hotărâtă de optzeci și cinci de ani cu care împărțeam cabina.

Ea își pusese în bagaj propriile umerase, adaptoare de prize și haine cu sigle din numeroasele ei excursii anterioare în Arctica.

— Captivant? Mi-a aruncat o privire nedumerită. De ce?

— N-am mai fost niciodată într-un Zodiac, am zis eu.

Elie a făcut ochii mari de uimire.

— Am fost în sute de excursii cu bărci Zodiac. Sute!

Marea era agitată, iar bărcile Zodiac de lângă vas urcau și coborau odată cu valurile. Dacă voiai să eviți să cazi în apă, trebuia să sari la bord imediat înainte ca barca de cauciuc să dispară din nou în spatele creștelor valurilor. Unul după altul, pensionarii și-au adunat curajul și au aterizat pe fundul bărcii de cauciuc cu un zâmbet sfidător și o privire concentrată.

— Eu îmi dau seama că mi se duce timpul, a zis Alyson, o americană înaltă trecută de șaptezeci de ani, cu un râs aspru și contagios. Mi-am pierdut cinci prieteni numai în ultimul an.

Mii de pescăruși cu trei degete¹ și guilemote² se roteau deasupra capetelor noastre pe măsură ce ne apropiam de stâncile înalte și verticale unde-și aveau cuiburile. Strigătele păsărilor erau însoțite de țâcănitul furios al aparatelor foto cu obiective kilometrice; exploratorii veterani se aplecau peste marginile bărcilor în poziții îndrăznețe și acrobatice pentru a surprinde păsările din cel mai bun unghi. Nimeni, în afară de mine, iar eu mă trag dintr-un șir lung de pescari și oameni ai mării, nu părea deranjat nici măcar puțin de valurile agitate. Simțeam cum îmi urcă fierea în gât, în fața ochilor vedeam pete, iar ochii mi se umpluseră de lacrimi. În cele din urmă, am renunțat la mândrie și m-am târât înapoi în spatele micii bărci, lângă motorul din afara bordului, unde mișcarea era puțin mai slabă.

Încă douăzeci și șapte de zile. Ultima parte.

Într-o zi, cu trei ani și jumătate în urmă, visasem că mă plimb aiurea pe o hartă întinsă. Pașii mei urmăreau o linie roșie ondulată: frontiera Rusiei. Mă plimbam din țară în țară, având mereu marea Rusie la nord sau la est. Când m-am trezit, am știut de îndată că asta avea să fie următoarea mea carte, o călătorie de-a lungul frontierei rusești, din Coreea de Nord până în nordul Norvegiei.

Am început imediat să-mi planific traseul. Aveam să pornesc din Phenian și să călătoresc încet spre vest, spre casă, către Europa și Norvegia. Norvegia cea democrată și pluralistă și Coreea de Nord totalitară și închisă nu au prea multe în comun, cu excepția faptului că ambele țări împart granița cu Rusia. La fel și China, Mongolia, Kazahstan, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Belarus, Lituania, Polonia, Letonia, Estonia și Finlanda. Numai China mai are la fel de mulți vecini ca Rusia – paisprezece cu totul.

Acum, la bordul vasului *Akademik Șokalskii*, înconjurată de Oceanul Arctic, cea mai mare parte a aventurii mele luase sfârșit. Timp de opt luni, călătorisem de-a lungul frontierelor din sudul și vestul Rusiei, de la Phenian la granița Jakobselv, cu o întrebare în minte: ce înseamnă să te învecinezi cu cea mai mare țară din lume?

¹ Rissa tridactyla (N. tr.).

² Nume dat mai multor specii de păsări marine din familia Alcidae (N. tr.).

Pe parcurs, descoperisem că nu există un singur răspuns la această întrebare; există cel puțin paisprezece, atâtea răspunsuri câte țări vecine. Cu toate că de fapt trebuie să fie milioane de răspunsuri, câte unul pentru fiecare persoană care locuiește de-a lungul frontierei, fiecare cu propria sa istorie unică.

După dizolvarea Uniunii Sovietice, Rusia a ajuns pe butuci în ceea ce privește economia, puterea sa militară și politica. Bețivul de Boris Elțin era la cârmă și avea sarcina ingrată de a face curat după mulți ani de proastă administrare economică. În haoticii ani nouăzeci, sute de investitori au făcut profituri enorme cumpărând obligațiuni guvernamentale ieftine, în timp ce majoritatea populației trăia de pe o zi pe alta. Inflația era scăpată de sub control, iar benzile de infractori și anarhia dominau peisajul. Statele Unite sărbătoreau victoria asupra comunismului, în timp ce în Rusia oamenii plângeau după tot ce pierduseră: beneficii sociale și visul unei utopii.

Și, nu în ultimul rând, pierderea unui imperiu. În numai câteva luni, populația s-a micșorat de la 300 de milioane la 140 de milioane. O cincime din teritoriu dispăruse, împărțit în paisprezece națiuni independente. Printre acestea se numărau Kazahstan, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Belarus, Lituania, Letonia și Estonia, țări care făcuseră toate parte din Imperiul Rus și ulterior din Uniunea Sovietică, iar acum erau noii vecini ai Rusiei. Statele satelit din Europa de Est nu mai erau nici ele sub controlul Moscovei. De-a lungul secolelor, rușii se obișnuiseră ca numeroase popoare și națiuni să danseze cum le cântă Rusia, dar acum cântecul se schimbase și nu mai rămăsese decât un ultim șuierat obosit.

În discursul său anual în fața parlamentului din 2005, președintele Vladimir Putin a descris prăbușirea Uniunii Sovietice drept „cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului douăzeci”. Se referea, firește, la destrămarea teritorială, dar și la cele 25 de milioane de ruși și alți oameni a căror limbă maternă era rusa care s-au trezit dintr-odată în afara teritoriului rus. Mulți dintre ei locuiesc acum în țările vecine, de cealaltă parte a frontierei întinse a Rusiei.

Dar Rusia tot e enormă și se extinde încetul cu încetul. În ultimul deceniu, cu Putin la putere, Rusia și-a asumat din nou o

poziție dominantă pe scena mondială. Economia este pe drumul cel bun, iar armata a fost îmbunătățită semnificativ. Vecinii săi nu mai dorm liniștiți noaptea. În unele locuri, nu dorm deloc, ci își petrec nopțile în beciuri reci și întunecate, adăpostindu-se de proiectilele care luminează cerul ca niște rachete de semnalizare.

Nu a fost niciodată ușor să fii vecinul Rusiei. Norvegia este singura dintre cele paisprezece țări vecine ale sale care nu a fost invadată sau în război cu ea în ultimii cinci sute de ani. În timp ce alte mari puteri europene precum Franța și Marea Britanie aveau colonii peste mări, Rusia a continuat pur și simplu să-și extindă granițele. O națiune după alta, un grup etnic după altul au fost înghițite de imperiu și au devenit supușii țarului, și tot mai era loc pentru altele. Până în ziua de azi, există aproape două sute de grupuri etnice diferite între granițele Federației Ruse, de la păstorii nomazi de reni din Siberia până la grecii pontici de pe țărmurile fertile ale Mării Negre. Spre deosebire de Franța și Marea Britanie, Rusia are puține frontiere naturale; peisajul este în general plat, deschis și nesfârșit, astfel că imperiul a putut să se întindă în toate direcțiile. Deja în secolul al șaptesprezecelea, pe vremea cazacului Dejnev, țara se întindea de la Moscova, la vest de Munții Ural, până la Oceanul Pacific în est.

Întinderi uriașe ale Rusiei sunt acoperite de tundre, taigale și păduri: greu de apărat, ușor de invadat. Dimensiunile Rusiei și distanțele enorme au fost cea mai bună apărare a sa de-a lungul secolelor. Cu toate că terenul aflat la vest de Moscova este plat, fără lanțuri muntoase majore sau alte bariere fizice, nimeni nu a reușit încă să cucerească Rusia din vest. Înainte ca armatele să ajungă măcar la Moscova, proviziile erau consumate și soldații epuizați. Traseele principale spre est s-au dovedit a fi prea lungi, iar temperaturile înghețate prea extreme. Dar asta nu înseamnă că nu au fost și încercări curajoase: Polonia, Suedia și Franța au încercat, la fel și Germania, de două ori, în 1914 și 1941, cu rezultate catastrofale.

Expansiunea îndrăzneată a Rusiei a început în secolul al șaisprezecelea, odată cu învingerea hanatului musulman Kazan din estul Moscovei și colonizarea ulterioară a Siberiei și Orientului Îndepărtat, care a fost pornită inițial de vânători. Când tânărul de douăzeci și doi de ani Mihail Feodorovici a devenit primul

Romanov încoronat țar în 1613, țara era deja atât de mare, încât nimeni nu avea o evidență completă a numărului de persoane care locuiau acolo, a numărului de etnii diferite peste care domnea țarul sau chiar a amplasării frontierelor exterioare.

O sută de ani și șase țări mai târziu, încă nu se știa sigur unde se sfârșește Rusia. America și Asia erau legate? Petru cel Mare, cunoscut și sub numele de Petru I, a fost probabil cel mai energic și pro-occidental dintre țări, și un mare reformator. De asemenea, era pasionat de porturi și navigație maritimă. Unul dintre ultimele lucruri pe care le-a făcut a fost să trimită o expediție spre avanposturile Rusiei pentru a cartografia linia coastei. Marinarul danez Vitus Bering, care era în serviciul marinei ruse, la fel ca mulți alți marinari danezi și norvegieni, a fost numit căpitan al expediției.

Bering a pornit spre coasta Pacificului în 1725, anul în care a murit Petru cel Mare. Expediția spre est, care avea să acopere aproape 10 000 de kilometri, a fost extenuantă, cel puțin. O mare parte a călătoriei presupunea parcurgerea unor terenuri unde nu se mai aventurase nimeni înainte și deseori au fost nevoiți să construiască poduri și bărci ca să traverseze apele late și furioase peste care dădeau. Trebuiau să treacă prin mlaștini, unde mulți cai și o parte din oameni au murit din pricina infecțiilor cauzate de nenumăratele mușcăături de insecte. Cei care au supraviețuit roiurilor de țânțari au fost răsplătiți cu frigul ucigător al iernii. A durat doi ani ca expediția să ajungă la Ohoțk, la Oceanul Pacific. De acolo, au pornit pe mare spre Peninsula Kamceatka, care fusese cucerită cu câteva decenii în urmă, dar care era încă un ținut sălbatic neexplorat, locuit de triburi ostile. Le-a luat o iarnă întreagă să ajungă la Kamceatka, mai întâi cu barca și apoi cu sania. Bering și oamenii săi au sosit la mica așezare cazaică din capătul sudic al peninsulei în martie 1728, la trei ani după ce pleaseră din Sankt Petersburg. Abia atunci putea începe adevărata expediție. Dar mai întâi a trebuit să construiască un vas. În sfârșit, când a venit vara, Bering și echipajul său erau gata să pornească pe mare spre nord, în ape necartografiate.

Pe 16 august, după o lună pe mare, Bering a trecut prin strâmtoarea care acum îi poartă numele. Ceața era deasă, iar vizibilitatea, extrem de proastă. Bering vedea una dintre Insulele Diomedea, dar cea de-a doua stătea ascunsă, la fel și continentul de pe cealaltă

parte. Intenția era de a continua spre est, către Lumea Nouă, dar vremea era atât de rea și barca făcută de ei atât de nepotrivită pentru apele internaționale, încât, la ordinele lui Bering, s-au întors.

În 1730, la cinci ani după ce părăsise capitala rusă, Bering s-a întors la Sankt Petersburg. A început de îndată să se pregătească pentru Marea Expediție a Nordului, chiar mai lungă și mai ambițioasă, cel mai mare și mai scump proiect de explorare din toate timpurile, exceptând poate aselenizarea. Scopul era de a cartografia Arctica și coasta de est a Siberiei, de a explora America și Japonia (cu care Rusia nu mai avusese niciun contact anterior) și de a întreprinde studii etnografice, zoologice, botanice, astronomice și geografice în Siberia. Istoricii au calculat că numărul total al persoanelor implicate în expediție într-un fel sau altul a fost de zece mii și se estimează că aceasta a costat 34 de miliarde de euro la prețurile de astăzi, a șaptea parte din bugetul total al guvernului rus la vremea aceea. Expediția a fost împărțită în trei grupuri principale, cu numeroase sub-grupuri; acestea au cartografiat împreună cea mai mare parte a coastei de nord a Rusiei.

Bering însuși, care avea responsabilitatea generală a expediției, a pornit din nou spre est. Din diverse motive logistice, a durat cinci ani să ajungă de la Sankt Petersburg la Ohoțk. Și abia la începutul lui iunie 1741, la opt ani după ce au plecat din Sankt Petersburg, Bering și echipajul său de șaptezeci de suflete au fost gata să iasă pe mare din Peninsula Kamceatka. Scopul lor era de a găsi ruta marină de est către America.

La jumătatea lunii iulie, au zărit uscatul către răsărit: munți înalți, acoperiți cu zăpadă și un vulcan ascuțit, probabil Muntele St. Elias, care se află la granița dintre Alaska și Canada de astăzi. Își îndeplineseră misiunea. În ziua următoare, Bering a ordonat întoarcerea în Rusia continentală. Georg Steller, un medic și om de știință german care făcea parte din expediție, a cerut insistent mai mult timp, dar a fost în zadar. Nu a avut la dispoziție mai mult de o zi pe țărmul din Lumea Nouă. Dar în acea unică zi a reușit să descrie în detaliu un număr considerabil de specii noi de plante și păsări, iar această muncă ar fi fost de-ajuns ca numele să-i devină nemuritor. Desigur, o zi nu era nici pe departe de ajuns pentru a explora împrejurimile necunoscute unde nu mai călcase niciun